

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 2 • 2005 • Årgang 7 • Utgitt av Enebakk Historielag

Ign

Tema:
1905

Den 7. juni 1905 er en viktig merkedag i norsk historie. Kanskje den viktigste av dem alle? Etter 90 år i union med Sverige, rev Norge seg løs og ble en selvstendig nasjon med eget kongehus. Det er definitivt på sin plass at også et lite lokalhistorisk skrift som Ign markerer dette 100-års jubileet. Bladet du nå holder i hånden er derfor i sin helhet viet det som skjedde i dette viktige året.

Vi starter med en artikkel som skisserer hendelsesforløpet i tiden før unionsoppløsningen og frem til Håkon VII satte sine føtter på norsk jord. Videre har Kenneth Holter kikket nærmere på slekten til den norske kongefamilien. Til slutt har jeg samlet litt stoff om Enebakk i 1905 og enebakkingers engasjement i unionsoppløsningen.

Andreas Blochs tegning av Christian Michelsen med det rene, norske flagget pryder forsiden av Ign denne gangen. Tegningen ble først publisert i "Korsaren", 13. august 1905. Under tegningen sto det skrevet: "Den fane, vi slutter os om". Statsminister Michelsen og hans provisoriske regjering var selve drivkraften bak de hendelser som førte frem til Norges selvstendighet i 1905. På mange måter er denne mannen en glemt "helt" i norsk historie.

Neste nummer av Ign kommer i august og da vil historielaget feire seg selv med et aldri så lite historisk tilbakeblikk. Bladet vil dessuten inneholde reportasjer fra sommerens lagsarbeid og arrangementer.

Henning Bergersen

1905 - I korte trekk

Av Henning Bergersen

Den 7. juni 1905 møttes det Norske Stortinget til krisemøte og statsminister Christian Michelsen erklærte regjeringens avgang. Stortingspresident Carl Berner svarte med en erklæring på vegne av Stortinget. Etter navneopprop ga et enstemmig storting sin tilslutning til følgende erklæring:

"Da statsraadets samtlige medlemmer har nedlagt sine embeder, da Hans Majestæt kongen har erklæret sig ude af stand til at skaffe landet en ny regjering, og da den konstitutionelle kongemagt saaledes er traadt ud af virksomhed, bemyndiger stortinget medlemmerne af det i dag aftraadte statsraad til indtil videre som Den norske regjering at udøve den kongen tillagte myndighed i overensstemmelse med Norges riges grundlov og gjældende love – med de ændringer, som nødvendiggjøres derved, at foreningen med Sverige under en konge er opløst som følge af, at kongen har ophørt at fungere som norsk konge".

Unionen mellom Norge og Sverige ble inngått i 1814. Norge var da blitt frigitt fra Danmark og overgitt til Sverige ved fredsslutningen i Kiel, men sterke krefter i Norge arbeidet for å gjøre Norge til en selvstendig stat. Opprøret som fulgte resulterte som kjent i den norske grunnloven av 17. mai 1814 og valget av Christian Frederik som den første norske konge på nesten 500 år. Dessverre varte ikke dette lenge. Sverige gikk til militært angrep og Norge måtte akseptere en ny union.

Dette ble imidlertid en svært løs union. De to rikene skulle riktignok ha samme konge og felles utenriksstyre, men Norge beholdt sin nye grunnlov og fikk fullt indre selvstyre. I tiden etter 1890 vokste det frem en sterk demokratisk og venstreorientert nasjonalisme i Norge og dette resulterte i flere større konflikter med unionspartneren Sverige. Partiet Venstre krevde et eget norsk utenriksstyre, i første omgang egne norske konsuler. I Sverige blusset det opp en høyreorientert nasjonalisme som ønsket å markere svensk overhøyhet i unionen. Disse konfliktene førte til flere kriser utover i 1890-årene. Etter 1895 mistet tilhengerne av unionen de fleste argumentene av økonomisk art, da den svenske riksdagen sa opp de såkalte mellomrikslovene, som hadde gjort de to landene til et slags frihandelsområde.

Oscar II - Sveriges og Norges konge frem til unionsoppløsningen. Kong Oscar var 76 år gammel i 1905 og svært syk. Han døde i 1907.

Etter 1895 startet både Norge og Sverige en betydelig militær opprustning. Norge moderniserte sine gamle festninger Fredriksten og Kongsvinger, og bygde samtidig flere nye sperrefort nær grensen. Disse grensefestningene var naturlig nok svært provoserende for svenskene.

Utover på høsten 1904 var krisen blitt akutt. De to regjeringene hadde allerede forhandlet lenge for å løse konfliktene rundt den såkalte konsulatsaken og statsminister Boström hadde klart å provosere selv de mest fanatiske unionstilhengerne i Norge med sin holdning. I februar og mars 1905 ble tonen ytterligere tilspisset. Den unionsvennlige norske statsminister Hagerup gikk av og ble erstattet av Christian Michelsen i spissen for en reorganisert regjering. I mai vedtok Stortinget en lov om konsulatvesenet som alle regnet med at kong Oscar II ville nekte å sanksjonere. Sanksjonsnektelsen kom den 27. mai. Dette betød full skjæring mellom konge og regjering – og mellom Sverige og Norge.

Ned med vapnen!

Att det är Sverige arbetare som går här allra tydligast, att den svenska överklassen och de reaktionära förlingarna söka driva upp en stämning för ett med vapnen till krig i Norge i dess kamp för sin frihet, så vill vi här i Stockholms socialdemokratiska ungdomsförbundet för Sveriges arbetande ungdom att det är ett brott mot Sveriges fredliga folk att betas till krig mot Nederländerna!

att det är Sverige arbetare och dess arbetande ungdoms strygliga beslut att aldrig utvecklas en våldssällskap!

att Sverige arbetare ska beivra ett fredligt arbete över hela landet för att förhindra ett krig!

att Sveriges arbetande ungdom helt klart är beviljad af dess oppfattningen att det är dess önske att vid en eventuell mobiliseringsorder aldrig skulle gå under fanorna, vill vi betona att vapnet – när de skulle rikta mot någon – inte borde riktas mot norrmännen; och uppmana vi till ett arbetars och fredsfullt hand!

att svenska ungdomen för att behandla tvist-situationen kräver.

Vår hälsning

Fred med Norge!

Socialdemokratiska ungdomsförbundets kongress.

Det svenske sosialdemokratiske ungdomsforbundets kongress var blant de få som åpenlyst argumenterte imot opprustning og militær mobilisering.

Stortingets vedtak den 7. juni ble naturlig nok oppfattet som revolusjonært i Sverige og svenskene ragerte voldsomt. Både Norge og Sverige satset nå på å skaffe seg støtte blant stormaktene ute i Europa. Ingen av stormaktene ønsket imidlertid å involvere seg direkte i en krig i Skandinavia.

Christian Michelsen (1857-1925) fotografert av Wilse på femårsdagen for unionsoppløsningen. Da unionsproblemet var ute av verden, smuldret den politiske enigheten bort og Michelsens Samlingsparti tapte valget. I 1909 var Christian Michelsen imidlertid en av stifterne av partiet "Det frisinnede venstre".

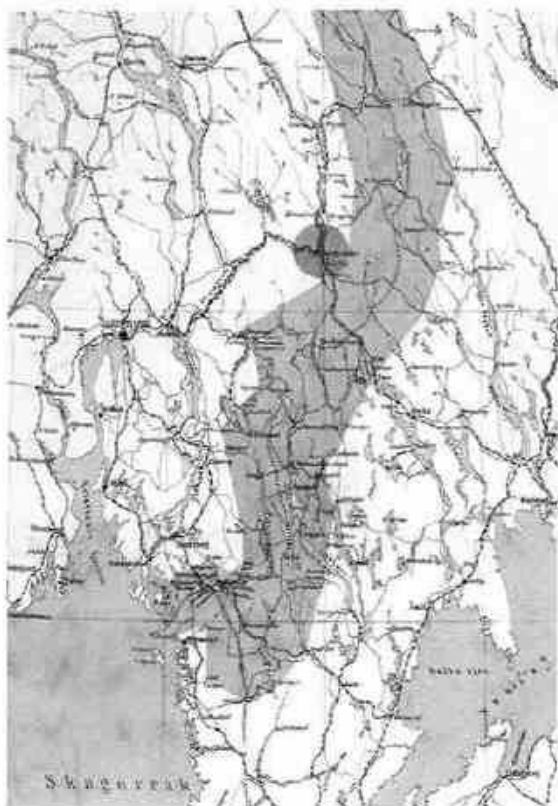
Den svenske Riksdagen kom sammen til ekstraordinær sesjon og nedsatte en spesialkomité. Konklusjonen var at Sverige i prinsippet kunne si seg villig til å oppløse unionen, men ikke slik Stortinget hadde gjort 7. juni. Komiteen forlangte at det skulle holdes folkeavstemning i Norge og at det skulle forhandles om betingelsene for en oppløsning. Den svenske regjeringen kunne imidlertid ikke akseptere komiteens konklusjoner og gikk av. En ny samlingsregjering, ledet av den konservative Christian Lundeberg, ble utnevnt og Riksdagen vedtok deretter spesialkomiteens forslag.

Postkort med det norske flagget fra august 1905. Utviklet en sterk oppfordring til å stemme Ja til unionsoppløsningen.

Den norske folkeavstemningen ble avholdt 13. august 1905 og resultatet var overveldende. 368 208 stemte for oppløsning av unionen og bare 184 stemte mot. Kvinner hadde ennå ikke stemmerett i Norge, men rundt 250 000 norske kvinner skrev under på et opprop som støttet Stortinget. I Enebakk var det ingen som stemte for en fortsatt union.

Forhandlingene mellom Norge og Sverige startet i Karlstad den 31. august. Det gikk hardt for seg og spesielt vanskelig var spørsmålet om de såkalte grensefestningene. Svenskene forlangte at de skulle rives og at det skulle opprettes en demilitarisert sone på begge sider av grensen. Mens politikerne forhandlet i Karlstad var situasjonen svært spent og begge unionspartene startet militær mobilisering. Alle var forberedt på at det kunne bryte ut krig når som helst. Forhandlingene endte imidlertid med en avtale - det såkalte Karlstadforliket.

Kart over svenskens forslag til "nøytral sone" etter 1905.

I korthet var de viktigste punktene følgende: Det skulle være en demilitarisert sone på begge sider av grensen helt opp til 61. breddegrad, noe som betød at de nybygde norske grensefestningene måtte rives. Norge hadde imidlertid forhandlet seg til å beholde de historiske delene av festningsanleggene på Fredriksten og Kongsvinger. Begge parter aksepterte å la fremtidige tvister mellom de to land avgjøres av en internasjonal domstol. Forliket var kontroversielt i Norge, men ble tilslutt godkjent av Stortinget med 101 mot 16 stemmer. Riksdagen vedtok på sin side Karlstadforliket uten votering den 13. oktober. Med dette var alle hindre ryddet av veien for en korrekt oppløsning av unionen mellom Norge og Sverige. Den 16. oktober vedtok Riksdagen å anerkjenne Norge som selvstendig stat og den 26. oktober ble Karlstadforliket undertegnet. Samme dag frasa Oscar II seg høytidelig Norges trone.

*Postkort fra 1905
med bilde av
prins Carl og et
tydelig budskap
om å stemme Ja til
kongedømme.*

I Norge var det heftig debatt om styreformen og i en ny folkeavstemning 12. og 13. november stemte 259 563 for kongedømme og 69 264 for republikk. Prins Carl av Danmark ble utpekt til ny konge i Norge. Han og hans familie kom til Norge den 25. november. To dager senere avla han ed til den norske grunnloven og tok navnet Haakon VII.

Den norske kongefamiliens røtter

Av Kenneth Holter

Den 25. november 1905 gjorde de sitt inntog i hovedstaden, den nyvalgte kong Haakon VII av Norge, hans kone, dronning Maud og deres lille sønn Olav. Vi introduserer her sistnevntes aner fem generasjoner tilbake. Og det er ikke så mange nordmenn å spore!

— 1. generasjon —

1. Olav 5. av Norge, egentlig Alexander Edward Christian Frederik, født 02.07.1903 Sandringham, Storbritannia, død 17.01.1991 Oslo. Gift 21.03.1929 Stockholm med prinsesse **Märtha Sofia Lovisa Dagmar Thyra av Sverige** (28.03.1901-05.04.1954).

— 2. generasjon —

2. Haakon 7. av Norge, egentlig Christian Frederik Carl Georg Valdemar Axel, født 03.08.1872 København, død 21.09.1957 Oslo. Gift 22.07.1896 London med prinsesse Maud of Great Britain.

3. Maud Charlotte Mary Victoria of Great Britain, født 26.11.1869 London, død 20.11.1938 London.

— 3. generasjon —

4. Frederik 8. af Danmark, egentlig Christian Frederik Vilhelm Carl, født 03.06.1843 København, død 14.05.1912 Hamburg. Gift 28.07.1869 Stockholm med prinsesse Lovisa av Sverige.

5. Lovisa Josephine Eugenia (av Sverige), født 31.10.1851 Stockholm, død 20.03.1926 København.

6. Edward 7. of Great Britain and Ireland, egentlig Albert Edward, født 09.11.1841 London, død 06.05.1910 London. Gift 10.03.1863 med prinsesse Alexandra af Danmark.

7. Alexandra Caroline Marie af Danmark, født 01.12.1844 i København, død 20.11.1925 Sandringham.

— 4. generasjon —

8. **Christian 9. af Danmark**, egentlig Frederik Wilhelm af Glücksburg, født 08.04.1818 Schleswig (Preussen), død 29.01.1906 København. Gift 26.05.1842 København med Louise von Hessen-Kassel-Rumpenheim.

9. **Louise Wilhelmine Friederike von Hessen-Kassel-Rumpenheim**, født 07.09.1817 Kassel (Preussen), død 29.09.1898 København.

10. **Karl 15. Ludvig Eugen av Sverige og (4. av) Norge**, født 03.05.1826 Stockholm, død 18.09.1872 Malmö. Gift 19.06.1850 med Louise van Nederlanden.

11. **Louise van Nederlanden**, egentlig Wilhelmina Frederika Alexandrine Anna Louise født 05.08.1828 Haag, død 30.03.1871 Stockholm.

12. **Albert von Sachsen-Coburg-Gotha**, egentlig Franz August Karl Albrecht Emanuel, født 26.08.1819 Coburg, Tyskland, død 14.12.1861. Gift 10.02.1840 London med dronning Victoria of Great Britain.

13. **Victoria of Great Britain**, egentlig Alexandrina Victoria of Kent, født 24.05.1819 London, død 22.01.1901 Isle of Wight, Storbritannia.

14. **Christian 9. af Danmark** (samme som nr. 8)

15. **Louise von Hessen-Kassel-Rumpenheim** (samme som nr. 9)

— 5. generasjon —

16. **Wilhelm von Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck**, hertug, født 04.01.1785 Königsberg (Preussen), død 17.02.1831 Schleswig. Gift 26.01.1810 Schleswig med Louise Caroline von Hessen-Kassel.

17. **Louise Caroline von Hessen-Kassel**, født 28.09.1789 Schleswig, død 13.03.1867 Ballenstedt, Tyskland.

18. **Wilhelm von Hessen-Kassel-Rumpenheim**, landgreve, født 24.12.1787 Kassel, død 05.09.1867 København. Gift 10.11.1810 København med prinsesse Charlotte Louise af Danmark og Norge.

19. **Charlotte Louise af Danmark og Norge**, født 30.10.1789 København, død 28.03.1864 København.

20. **Oscar 1. av Norge og Sverige**, egentlig François-Joseph-Oscar Bernadotte født 04.07.1799 Paris, død 08.07.1859 Stockholm. Gift i 22.05.1823 Stockholm med Joséphine de Beauharnais.

21. **Joséphine Maximiliana Augusta de Beauharnais**, født 14.03.1807 Milano, død 07.06.1876 Stockholm.

22. **Frederik van Nederlanden**, egentlig Willem Frederik Karel van Oranje-Nassau, født 28.02.1797 Berlin (Preussen), død 08.09.1881 Wassenaar, Nederland. Gift 21.05.1825 Berlin med Louise von Preussen.

23. **Louise Augusta Wilhelmine Amalie von Preussen**, født 01.02.1808 Berlin, død 06.12.1870 Wassenaar.

24. **Ernst 1. Anton Karl Ludwig von Sachsen-Coburg-Saalfeld**, hertug, født 02.01.1784 Coburg, død 29.01.1844 Coburg. Gift 31.07.1817 Gotha, Tyskland med Dorothea von Sachsen-Gotha-Altenburg.

25. **Dorothea Luise Pauline Charlotte von Sachsen-Gotha-Altenburg**, født 21.12.1800 Gotha, død 30.08.1831 Paris.

26. **Edward Augustus of Kent**, hertug, født 02.11.1767 London, død 23.01.1820 Sidmouth. Gift 29.05.1818 Coburg med Victoria von Sachsen-Coburg-Saalfeld.

27. **Victoria von Sachsen-Coburg-Saalfeld**, egentlig Marie Luise Victoire født 17.08.1786 Coburg, død 16.03.1861 Windsor.

28.-31. Anetap (se 16.-19.).

32. **Friedrich Karl Ludwig von Holstein-Sonderburg-Beck**, hertug, født 20.08.1757 Königsberg, død 25.03.1816 Wellingsbuttel (Preussen). Gift 09.03.1780 Königsberg med Friederike von Schlieben.
33. **Friederike von Schlieben**, født 28.02.1757 Königsberg, død 17.12.1827, Schleswig.
34. **Karl von Hessen-Kassel**, landgreve, født 19.12.1744 Kassel, død 17.08.1836 Schleswig. Gift 30.08.1766 København med prinsesse Louise af Danmark og Norge.
35. **Louise af Danmark og Norge**, født 30.01.1750 København, død 12.01.1831 Schleswig.
36. **Friedrich von Hessen-Kassel-Rumpenheim**, landgreve, født 11.09.1747 Kassel, død 20.05.1837 Frankfurt-am-Main (Preussen). Gift 02.12.1786 Biebrich (Preussen) med Karoline Polyxene von Nassau-Usingen.
37. **Karoline Polyxene von Nassau-Usingen**, født 04.04.1762 Biebrich, død 17.08.1823 Rumpenheim, Tyskland.
38. **Frederik af Danmark og Norge**, prins, født 11.10.1753 København, død 07.12.1805 København. Gift 21.10.1774 med Sophie Friederike von Mecklenburg-Schwerin.

39. **Sophie Friederike von Mecklenburg-Schwerin**, født 24.08.1758 Schwerin, Tyskland, død 29.11.1794 København.
40. **Karl 14. Johan av Sverige og (3. av) Norge**, egentlig Jean-Baptiste-Jules Bernadotte, født 26.01.1763 Pau, Frankrike, død 08.03.1844 Stockholm. Gift 17.08.1798 Sceaux, Frankrike med Désirée "Desideria" Clary.
41. **Desideria**, egentlig Eugénie-Bernadine-Désirée Clary, født 08.11.1777 Marseille, Frankrike, død 17.12.1860.
42. **Eugène-Rose de Beauharnais**, hertug av Leuchtenberg, født 03.09.1781 Paris, død 21.02.1824 München (Bayern). Gift 14.01.1806 München med Augusta von Bayern.
43. **Augusta Amalie Ludovika Georgia von Bayern**, født 21.06.1788 Strasbourg, Frankrike, død 13.05.1851, München.
44. **Willem 1. Frederik van Nederlanden**, født 24.08.1772 Haag, død 12.12.1843 Berlin. Gift 01.10.1791 Berlin med Wilhelmina von Preussen.
45. **Wilhelmina Friederika Louisa von Preussen**, født 18.11.1774 Potsdam (Preussen), død 12.10.1837 Haag.
46. **Friedrich Wilhelm 3. von Preussen**, født 03.08.1770 Potsdam, død 07.06.1840 Berlin. Gift 24.12.1793 Berlin med Luise von Mecklenburg-Strelitz.
47. **Luise Auguste Wilhelmine Amalie von Mecklenburg-Strelitz**, født 10.03.1776 Hannover (Preussen), død 19.07.1810 Hohenzieritz, Tyskland.
48. **Franz Friedrich Anton von Sachsen-Coburg-Saalfeld**, hertug, født 15.07.1750 Coburg, død 09.12.1806 Coburg. Gift 13.06.1777 Ebersdorf, Tyskland med Augusta von Reuss-Ebersdorf.
49. **Auguste Carolina Sophia von Reuss-Ebersdorf**, født 19.01.1757 Ebersdorf, død 16.11.1831 Coburg.

50. **Emil Leopold August von Sachsen-Gotha-Altenburg**, hertug, født 23.11.1772 Gotha, død 27.05.1822 Gotha. Gift 21.10.1797 Ludwigslust, Tyskland med Louise Charlotte von Mecklenburg-Schwerin.

51. **Louise Charlotte von Mecklenburg-Schwerin**, født 19.11.1779 Ludwigslust, død 04.01.1801 Gotha.

52. **George 3. of Great Britain**, egentlig George William Frederick Hanover, født 24.05.1738 London, død 29.01.1820 Windsor. Gift 08.09.1761 med Sophie Charlotte von Mecklenburg Strelitz.

53. **Sophie Charlotte von Mecklenburg-Strelitz**, født 19.05.1744 Mirow, Tyskland, død 17.11.1818 Surrey, England.

54. **Franz von Sachsen-Coburg-Saalfeld** (samme som nr. 48).

55. **Augusta Carolina Sophia von Reuss-Ebersdorf** (samme som nr. 49).

56.-63. Anetap (se 32.-39.).

Kilder:

Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon, 1991.

Meyers Konversations-Lexikon, 1889.

Allgemeine Deutsche Biographie, 1971.

Encyclopædia Britannica, 1911.

Dansk Biografisk Lexikon, 1887-1905.

Kenneth Holter er født på Larkollen i 1979. Cand. Mag. med irsk-gælisk grunnfag fra Universitetet i Oslo, historie grunnfag fra Høgskolen i Vestfold og arkeologi mellomfag fra Universitetet i Bergen.

Arbeider i næringsmiddelindustrien og sper på inntekten med slektsforskeroppdrag.

Enebakk i 1905

Av Henning Bergersen

Selv om Enebakk ligger temmelig nær riksgrensen, ble vi forholdsvis lite berørt av hendelsene omkring unionsoppløsningen i 1905. Riktignok ligger kommunen vår langs den såkalte "Glomma-linjen", men opprustning og mobiliseringsplaner berørte først og fremst kommunene på østsiden av Øyeren. Trolig var allikevel flere enebakkinger med på mobiliseringen og sto grensevakt ved Ørje eller Kongsvinger. Den mest kjente enebakkingen som tok del i hendelsene omkring unionsoppløsningen var imidlertid general Ole Hansen fra Torshov på Hammeren. Han var kommandant for de norske styrkene. En annen markant enebakking var Olaf Jølsen fra Eikeberg i Eikebergdalen. Han var kommandant på grensebefestningene i Ørje.

Ole Hansen på Torshov

General Ole Hansen var en dyktig militær med stor faglig tyngde. Han var kjent som en streng, men rettferdig og dreven offiser med stor menneskekunnskap. Det sies også at han var i besittelse av stor ro og en nærmest utrolig taushet. Ole Hansen hadde en omfattende militær karriere bak seg og steg raskt i gradene. Allerede som 21-åring ble han secondløytnant. Senere kaptein i 1879, oberstløytnant i 1892, oberst i 1896, generalmajor i 1898 og til slutt general i 1903. Ole Hansen var kommandant for de norske styrkene i 1905 og en av de ansvarlig for oppgivelsen av grensefestningene etter Karlstadforliket. Hansen var av den oppfatning at disse festningene ikke hadde større verdi, da de lett kunne omgås av fienden. Hansen hadde bred støtte for dette synet i forsvaret. Da han pensjonerte seg i 1910 overtok han farsgården Torshov på Hammeren. I 1919 solgte han imidlertid gården videre til Jørgen Jacobsen og flyttet til Oslo. Han døde der to år senere.

General Ole Hansen (1842-1922) var enebakking og kommanderende general for de norske styrkene under mobiliseringen i 1905.

Olaf Jølsen

Olaf Jølsen var sønn av fabrikkeier Holm Jølsen på Eikeberg og eldre bror av forfatterinnen Ragnhild Jølsen. Han ble kaptein i 1897 og oberst i 1919. Han var gift med Anna Marie Heyerdahl til hun døde i 1905. Året etter giftet han seg med Hulda Constanse Hjort (f. Haneborg) fra Eidsberg. Olaf Jølsen var en betydelig mann i de militære kretser og ble kommandant på Ørje allerede i oktober 1902. Han var samtidig sjef for 18. festningskompani og festningene ved Dingsrud og Urskog. I en periode pendlet Jølsen mellom de to fortene. Da kaptein Jølsen oppholdt seg ved Dingsrud tok han trolig inn på Bergers hotell ved Lierfoss jernbanestasjon. I november 1902 bodde han der i forbindelse med arbeider med skytset på Urskog fort.

Bildet viser skyttergraven på Urskog fort. Det er lagt opp stein til skyteskår og det går en underjordisk gang ut til kaponierbygningen i fronten. (Kilde: Bildesamlingen FM. Foto: Wilse).

Faren for krig med svenskene vokste seg sterkere utover i 1905 og i begynnelsen av mars 1905 var alle festningen utstyrt med feltkanoner. Jølsen tilbrakte nå mesteparten av sin tid i Ørje. Den 21. juli 1905 døde hans kone Anna og søsteren Ragnhild ble derfor tilkalt for å passe på hans to barn, Annemari og Holm - den gang ni og syv år gamle.

Kanonstandene for festningskanonene og dekningsrommene var for oppbevaring av ammunisjon i tillegg til å gi ly til mannskapene under kampene. (Kilde: Bildesamlingen FM. Foto: Wilse).

De nye festningene ble anlagt som en ytre, fremskutt forsvarslinje mot grensen, øst for Glomma-linjen, som var hovedforsvarslinjen. Hensikten med disse festningene var å sikre landeveiene til hovedstaden. Grensefestningene var ikke egentlige festninger, men sperrefort ved aktuelle innmarsjlinjer. Fortene var bygget etter forslag fra "befæstningskomiteen av 1899" og realisert under Georg Stangs tid som forsvarsminister (1900-03). Våren 1906 ble festningene, med bakgrunn i Karlstadforliket, gjort ubrukbare.

Etter 1905 flyttet Jølsen til gården Lekum i Eidsberg med sin nye kone Hulda. Der var det fruen som styrte gårdsdriften, mens obersten tok seg av mølledriften. Begge engasjerte seg sterkt i kristent arbeid. Hulda var aktiv i lokalsamfunnet og var blant annet leder for to søndagsskoler i bygda. Hun drev Lekum gård inntil hun døde i 1966 - 96 år gammel.

Olaf Jølsen var allerede økonomisk veletablert da slektsgården Eikeberg ble solgt ut av familien i 1905, men han unnlot allikevel å kjøpe tilbake gården. Det sies at dette plaget ham sterkt mot slutten av livet.

Olaf Jølsen fra Eikeberg.

Krigsflåte på Øyeren?

Allerede i 1836 ble tanken på en innsjø-marine på Øyeren og Mjøsa lansert. Sentralkommisjonen for Norges Befæstningsvæsen konkluderte med at det skulle opprettes et flytende forsvar for både Øyeren og Mjøsa med kanonjoller eller kanonsjalupper, og baser på henholdsvis Helgøya og ved Mørkfoss. Planen var åpne båter på 16-20 meters lengde bestykket med grovkalibret munnladningsskyts og mannskapet skulle være på ca. 60 mann.

Kommisjonen av 1836 la opp til bygging av festninger i glommalinjen ved Grønnsund og Onstadsund, men på grunn av landets økonomi var det ikke mye av kommisjonens planer som ble realisert.

I midten av 1890-årene ble gamle militære planene hentet frem fra glemselen igjen. Det var nå bygget vei- og jernbanebroer over Glomma både ved Sarpsborg og ved Fossum. En rekke kanonbatterier ble anlagt fra Greåker til Fetsund på vestsiden av elven. I denne kjeden av befestninger var den 25 kilometer lange strekningen langs Øyeren av vesentlig betydning. Når forsvarerne først hadde sikret seg det som fantes av båtmateriell på sjøen, ville det være å anse som praktisk talt umulig å passere for en større angrepsstyrke.

Generalstaben sendte 6. oktober 1899 en forespørsel til marinens generalstab om det var mulig å avse noen mindre orlogsskip til Øyeren. Svaret var negativt, men det ble allikevel anbefalt å benytte "Glommen" og "Øieren" - hver på 40 tonn og "Strømmen" på 30 tonn.

Dampskipet "Strømmen" ved utløpet av Preståa, med gården Torshov i bakgrunnen.

Dersom Norge hadde vært et rikere land i 1905, er det høyst sannsynlig at Øyeren ville ha fått en egen mini-flåte med kanonbåter. Av økonomiske årsaker måtte planene imidlertid reduseres til å gjelde en viss bevæpning av de sivile dampfartøyene som allerede fantes på sjøen. Befestningskomiteens forslag om armering av slepebåtene på Øyeren rakk imidlertid aldri å bli realisert før det hele var over i 1905.

Kilder:

Ellen M. Mørch: Fortet som aldri kom i krig - Urskog fort 1905. (Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo 2003).

Grete B. Nilsen (red.): Unionsoppløsningen i norske og svenske grensetrakter 1905. Marker Historielag 1995.

Birger Kirkeby: Enebakk bygdebok – Bind II. Enebakk Kommune 1984.

Kjell A. Wig: Spillet om tronen. J.W. Cappelens Forlag 1980.

E. H. Angell: Fortællinger fra grænsevagten 1905. Aschehoug 1905.

ENEBAKK HISTORIELAG

Styret 2004 - 2005:

Leder: Andreas Bøhler. Tlf: 64 92 60 95

Nestleder: Johan Ellingsen. Tlf: 64 92 80 52

Kasserer: Eva Kristoffersen. Tlf: 64 92 61 03

Sekretær: Ivar Bakke. Tlf: 64 92 42 92

Styremedlem: Sven Johansen. Tlf: 64 92 60 08

Styremedlem: Håkon Tysdal. Tlf: 63 83 22 73

Styremedlem: Åse Killerud. Tlf: 64 92 62 39

Redaktør av Ign: Henning Bergersen.

Tlf: 64 92 81 30 - E-post: henning@omvendt.net

Arrangementskomite:

Arne Østeby

Inger Marie Flateby

Odd Guslund

IGN © 2005 Enebak Historical Society

ISSN: 1501-4479

Redaktør: Henning Bergersen

Sats: Sirius Produksjoner

Utgiver: Enebak Historical Society

Trykk: BIAS Trykk AS

IGN kommer med 4 utgivelser i året.

Verv et nytt medlem til historielaget!

Eller bli medlem selv hvis du ikke allerede er det!

Ta kontakt med:

Leder Andreas Bøhler. Tlf: 64 92 60 95

Kasserer Eva Kristoffersen. Tlf: 64 92 61 03

Årskontingenten er kr 240,-

Dette inkluderer Ign fire ganger i året og Skytilen
(Romerike Historielags blad) - også dette fire ganger i året.

Besøk historielagets nettside:

<http://home.online.no/~toneem/enebakkhistorielag>

Enebakk Historielag inviterer til
jubileumsmiddag

lørdag 29. oktober 2005

Det vil bli foredrag, mat og underholdning
Informasjon om påmelding kommer senere

Hilsen Styret

Stromsborg & Enersen A.s

1912 ENEBAKK

Autorisert elektroentreprenør
Alt inn: en elektrisk installasjon

Tlf. 64 92 63 00
Fax 64 92 62 20
Email: post@stromsborg.no

E:elfag

NÅR DU TRENGER EN ELEKTRIKER

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

1914 Ytre Enebakk. Tlf. 64 92 39 39

... din lokale byggmester...

- Fagkunnskap gir trygghet

RØRLEGGERFIRMA

KJELGÅRD AS

Olavviken 33
1614 Ytre Enebakk
Telefon: 64 92 46 38
Telefax: 64 92 44 80
Bank: Gjensidige NGR
Beregning: 1645 12 0148
Foretaksreg. NO 997 971 352 /Mva.

-fagkunnskap gir trygghet

ALT I ARBEID I VVS UTFØRES
LEVERANDØR AV THARMA VARMEPUMPER

- Alt innen parabol og antenner
- Salg & service

E.F.I. Installasjon

Tlf. 900 18 827

Enebakk Regnskapskontor %

Din samarbeidspartner innen økonomi

N•A•R•F

- Regnskap - lønn - fakturering
- Årsoppgjør - selvangivelser
  - skatteberegning
  - budsjettering
  - konsulenttjenester

Telefon 64 92 63 03
 Fax 64 92 71 66
 e-post: e-regnsk@online.no
 Krokengveien 10
 1912 Enebakk

Malermester Widar Lund

Tlf: 913 55 275 - 950 87 977

Vi utfører: Malerarbeider Ute/inne
 Gulvlegging Våtrom
 Tapetsering